

ИННОВАЦЫН ОРЧИН ҮЕИЙН ЧИГ ХАНДЛАГА

Г.Ганзориг

ДХИС-ийн Удирдлагын академийн 2022-7081 дүгээр дамжааны суралцагч, дэд хурандаа

Товч агуулга: Хүн төрөлхтний хөгжил дэвшлийг тэтгэж, бүтээлч сэтгэлгээг хөгжүүлж, нийгэмд эерэг өөрчлөлтийг авчирдаг эрч хүчтэй, тасралтгүй үйл явц бөгөөд өнөөгийн улс орны эдийн засгийн өсөлт, өрсөлдөх чадвар, тогтвортой хөгжлийн хөдөлгүүр болсоор байна.

Инновац нь нийгмийн дэвшлийн хөдөлгөгч хүч болж, бүтээлч сэтгэлгээг хөгжүүлж, санааг шинэлэг шийдэл болгон хувиргадаг тул зөвхөн тодорхой салбар, салбараар хязгаарлагдахгүй.

Инновацийн хөгжил нь технологийн дэвшил, шинэ арга барил нь аж үйлдвэрийг дахин тодорхойлж, дэлхийн өөрчлөлтөд урам зориг өгдөг динамик ирээдүйг бүрдүүлэхэд чухал ач холбогдолтой.

Судалгааны ажлаараа, инновац, инновацийн хөгжил, хөгжлийн чиг хандлагын талаар судлан түүхчилсэн, баримт бичгийн судалгааг хийн дүгнэх, санал гаргахыг зорьсон.

Түлхүүр үгс: Инновац, инновацийн удирдлага, хөгжил, чиг хандлага

Оршил. Хөгжил дэвшлийн суурь болох инновац нь шинэ санаа, бүтээгдэхүүн, арга барилыг бий болгох, хөгжүүлэх, хэрэгжүүлэх өөрчлөлтийн үйл явцыг илэрхийлсээр байна.

Инновац, инновацийн менежментийн олон талт талбарт нэвтэрч, инновац илрэх олон арга замыг судалдаг. Энэ нь технологийн нээлт, шинэлэг асуудлыг шийдвэрлэх, бизнесийн шинэ загваруудыг багтаадаг.

Байгууллагууд инновацийн хүчийг ашиглаж, инновацийн удирдлагын бат бөх туршлагыг ашигласнаар хувьсан өөрчлөгдөж буй зах зээлийн эрэлт хэрэгцээнд дасан зохицож, үйл ажиллагааны үр ашгийг дээшлүүлж, байнга өөрчлөгдөж буй ертөнцөд тогтвортой өсөлтийг дэмжих боломжтой

Нэг. Инновацийн тухай ойлголт

Инновац (Англи: innovation) зах зээлд шаардлагатай байгаа аливаа бүтээл болон бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх үйл ажиллагааны үр өгөөжийн чанарыг нэмэгдүүлж буй шинэ бүтээл юм. Нэг ёсондоо хүний оюун ухааны үйл ажиллагаа, бүтээлч, уран сэтгэлгээний

үр дүнд бий болсон нээлтийг хэлж байгаа юм.

Латин хэлний "innovates" буюу "шинэчлэх, өөрчлөх" гэсэн үгээс үүсэлтэй. Шинжлэх ухаан, технологийн үйл ажиллагааны үр дүнд бий болсон эдийн засаг, нийгмийн асуудлыг шийдвэрлэх зорилгоор ашиглаж болохуйц оюуны бүтээлийг баялаг болгон хувиргах цогц үйл явц¹.

Австри, америкийн эдийн засагч, улс төр, нийгэм судлаач Йозеф Алоиз Шумпетер (1883–1950)-ын 1942 онд хэвлэгдсэн "Капитализм, Социализм ба Ардчилал" хэмээх үндсэн бүтээлдээ анх инновац гэх ойлголтыг эргэлтэд оруулсан байдаг. Тэрээр инновац гэдэг нь өөрчлөлтийг нэвтрүүлэх үйл явц, өөрчлөлтийг хүлээн зөвшөөрөх үйл явц гэж тодорхойлсон байдаг².

Эверетт Рожерс (1962), Инновацийн тархалтын онолыг танилцуулсан бөгөөд энэ нь шинэ санаа, технологи хэрхэн, яагаад, ямар хурдаар соёлоор дамжин тархдаг болохыг

¹ Монгол хэлний их тайлбар толь бичиг, <https://mongoltoli.mn/dictionary/o/10000488>

² Joseph Schumpeter (1942) "Capitalism, Socialism and Democracy" Arnold Heertje, Jan Middendorp (Ed.), Edward Elgar Publishing, 2006, p. 41.

тайлбарласан¹. Судлаач, инноваторууд гэж хэн болох, эрсдэлд нээлттэй, шинэ санааг хамгийн түрүүнд туршиж үздэг хүмүүс байдгийг судалгааны ажлаараа танилцуулахдаа дараах байдлаар ангилсан байдаг. Үүнд:

1. Эрт нэвтрүүлэгчид: Шинэ технологийг туршиж үзэх, нийгэмд ашиг тусаа өгөх сонирхолтой хүмүүс.

2. Эртчийн олонх: Үндсэн нийгмийн хүрээнд инновацыг ашиглах замыг засаж, нийт хүн амын нэг хэсэг болох хүмүүс.

3. Хожуу олонх: Инновацыг өдөр тутмын амьдралдаа нэвтрүүлэхийн тулд эртэч олонхыг дагадаг, нийт хүн амын нэг хэсэг болох хүмүүс.

Хоёр. Инновацын удирдлагын хөгжил, түүний чиг хандлага

Клайтон Кристинос судалгааны ажлынхаа үр дүнд “Инновацын менежментийн хөгжлийн түүх”²-ийг 20-р зууны эхэн үеэс харж болно, гэхдээ инновацын менежментийн тухай ойлголт цаг хугацааны явцад хувьсан өөрчлөгдөж буй хөгжлийг дараах үед ангилан авч үзсэн. Үүнд:

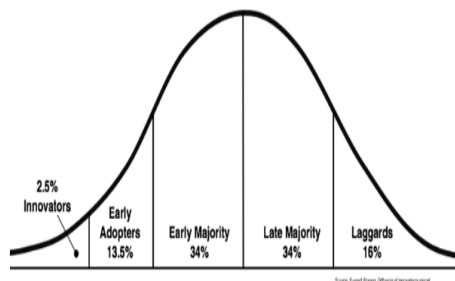
20-р зууны эхэн үе: Энэ үед инновацын менежмент нь шинжлэх ухааны судалгаа, хөгжүүлэлтийн үйл ажиллагаанд төвлөрсөн.

1950-1960-аад он: Дэлхийн 2-р дайны дараах эрин үед технологийн дэвшил хурдацтай нэмэгдэж, инновацыг удирдах бүтэцтэй арга барилыг нэвтрүүлсэн.

1970-1980-аад он: Инновацын менежментийн гол чиглэл нь байгууллагын доторх янз бүрийн чиг үүргийг нэгтгэх чиглэлд шилжсэн.

1990-2000 он: Даяаршлын өсөлт, цахим хэрэглээ бий болсноор инновацын менежмент нь уламжлалт хэлтсээс хальж өргөжсөн

4. Хоцрогчид: Шинэлэг бүтээгдэхүүн, шинэ санааг нэвтрүүлэх тал дээр хүн амын дунд хоцордог хүмүүс гэх тархалтын онолоороо нийгмийн шинжлэх ухаанд инновацыг судлах судлаачдад нэгэн суурь онолыг хүлээн зөвшөөрүүлдэг.

Source: <http://blog.leanmonitor.com/early-adopters-allies-launching-product/>

2010 оноос: Сүүлийн жилүүдэд инновацын менежментэд хиймэл оюун ухаан, том өгөгдлийн аналитик, зүйлсийн интернэт зэрэг технологийн дэвшлийн хурдацтай хөгжил нөлөөлсөн. Байгууллагууд инновацын үйл явцыг оновчтой болгох, шинээр гарч ирж буй технологийг ашиглахын тулд дижитал хэрэгсэл, платформыг улам бүр ашигласан байна.

Иймээс инновацын хөгжил нь хоёр дугаар зууны эхлэлтэй өнөөг хүртэл тасралгүй хөгжин, сайжирч, шинэчлэгдсээр байна гэж дүгнэх боломжтой.

Гурав. Монгол Улсын Инновацын өнөөгийн байдал

- Монгол Улсын Засгийн Газрын 2007 оны 306 дугаар тогтоолоор “Монгол Улсад Үндэсний инновацын тогтолцоог хөгжүүлэх хөтөлбөр”³.

- Монгол Улсын Засгийн Газрын 2018 оны 233 дугаар тогтоолоор “Төрөөс инновацын талаар баримтлах бодлого”⁴.

- Монгол Улсын Засгийн Газрын 2020 оны 33 дугаар тогтоолоор

¹ Everett Rogers (1962), Diffusion of Innovations Theory: "Diffusion of Innovations", <https://sphweb.bumc.bu.edu/otlt/mph-modules/sb/behavioralchange/theories/>

² Clayton M. Christensen, 1997, "The Innovator's Dilemma: When New Technologies Cause Great Firms to Fail"

³ <https://legalinfo.mn/mn/detail/15041/2/210577>

⁴ <https://legalinfo.mn/mn/detail/15041/2/210577>

“Үндэсний хөтөлбөр батлах” тухай тогтоол¹ -ууд батлагдсан хэдий ч хүчингүй болсон.

Монгол Улсын Инновацын тухай хууль 2012 оны 05 дугаар сарын 12-ны өдөр 7 бүлэг 30 зүйлтэйгээр батлагдсан бөгөөд 7 удаагийн нэмэлт өөрчлөлт орж шинэчлэгдсэн байна.

Хуульд “Инновац” гэж шинэ мэдлэгийг баялаг болгон хувиргах үйл ажиллагааны үр дүнд бий болсон бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ, маркетинг, зохион байгуулалтын арга, шийдлийг хэлнэ гэж тодорхойлсон байдаг.

“Үндэсний инновацын тогтолцоо” инновацын үйл ажиллагаанд оролцогч өмчийн бүх хэлбэрийн байгууллага, тэдгээрийн харилцааны хэм хэмжээний цогцыг хэлнэ гэж томъёолсон байна.

Монгол Улсын Их Хурлын тухай хууль 2020 онд шинэчлэн батлагдаж “Инновац, цахим бодлогын байнгын хороо” шинээр байгуулагдсан.

Алсын хараа 2050 бодлогын баримт бичигт дараах зорилт, чиглэл тусгагдсан байна.

Шинжлэх ухаан, инновац зорилт: Олон улсад өрсөлдөх чадвар бүхий үндэсний шинжлэх ухаан, инновацын тогтолцоог хөгжүүлнэ.

Инновацад суурилсан бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл, экспортыг нэмэгдүүлэх чиглэлээр:

Технологийн дэвшил, ур чадвартай хүний нөөцөд тулгуурлан дэлхийд өрсөлдөх чадвартай, инновацад суурилсан бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлнэ.

Дэлхийд өрсөлдөх чадвартай жижиг, дунд үйлдвэрийг салбарыг хөгжүүлэх гэх мэт зүйлийг тусгажээ.

Цахим парламент, инновацын газар

Монгол Улсын УИХ-ын Ерөнхий нарийн бичгийн даргын 2022 оны 03 дугаар сарын 11-ний өдрийн 144 дүгээр захирамжаар шинээр байгуулагдсан.

Үндсэн чиг үүрэг: Улсын Их Хурлын үйл ажиллагаанд цахим

технологи, инновац нэвтрүүлэх, хөгжүүлэх, Улсын Их Хурал, Тамгын газрын мэдээллийн технологи, мэдээллийн аюулгүй байдлын бодлогыг тодорхойлох үндсэн чиг үүргийг хэрэгжүүлдэг.

Нийслэлийн бизнес инновац хөгжлийн газар

Үндсэн чиг үүрэг: Төр хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагаанд түшиглэн бизнес, инновацын хөгжлийг дэмжиж, төсөл, хөтөлбөр хэрэгжүүлэх, дэвшилтэт технологи шингэсэн, бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг бий болгох замаар бизнес инновацын таатай орчин бүрдүүлэхэд оршино.

Дүгнэлт

- Инновацын хэрэгцээ нь асуудлыг шийдвэрлэх, хувьсан өөрчлөгдөж буй хэрэгцээг хангах, эдийн засгийн өсөлт, үр ашгийг дээшлүүлэх, тогтвортой байдлыг дэмжих, бүтээлч сэтгэлгээг хөгжүүлэх, технологийн дэвшилд дасан зохицох, боломжуудыг ашиглах хүсэл эрмэлзлээс үүсдэг;

- Инновацын үр дүнтэй менежмент нь зөвхөн бизнесийн стратеги биш юм; Энэ нь байгууллагын хувьслын амин судас болж, компаниудад улам бүр өрсөлдөөнтэй орчинд амжилттай ажиллаж, хөгжих боломжийг олгодог;

- Инновацын менежмент нь байнгын дасан зохицох, байгууллагын доторх бүтээлч байдлын соёлыг шаарддаг динамик үйл явц бөгөөд үндсэн стратегидаа амжилттай нэгтгэсэн хүмүүс тодорхой бус байдлыг даван туулах, өсөлтийг дэмжих, урт хугацааны үр нөлөөг бий болгоход илүү тохиромжтой байдаг;

- Инновацын менежмент нь алсын хараатай санаа болон бодит үр дүнгийн хоорондох гүүр, байгууллагын инновацын стратегийн төлөвлөлт, үр ашигтай гүйцэтгэлийг хөгжүүлэхэд хөрөнгө оруулалт хийдэг. Иймээс инновацын менежмент нь зөвхөн шинэлэг үзэл баримтлалыг бий

¹ Төрийн мэдээлэл, 2007, 2018,2020.

болгохоос илүү зүйлд туршилт хийх, бүтэлгүйтлээс суралцах, өөрчлөлтийг хүлээн зөвшөөрөх сэтгэлгээг төлөвшүүлэх оролцоог хангах багц үйл ажиллагаа;

- Инновацын менежментийг эн тэргүүнд тавьдаг байгууллагууд үйл явц, бүтээгдэхүүн, үйлчилгээндээ хувьсгал хийж, урт хугацааны тогтвортой байдлыг хангахад илүү сайн тоноглогдсон байдаг;

- Судалгааны ажлын онолын суурь судалгаагаар, инновацын менежмент нь байгууллагад хөгжил дэвшил, өөрчлөлт, ахицыг бий болгох, тогтвортой тасралтгүйгээр амжилтад хүрэх гүүр гэж дүгнэж байна.

Санал

- Инновацын хөгжил, удирдлагын чиг хандлагыг төрийн байгууллагууд хуульд заасны дагуу үндэсний инновацын тогтолцоог хэрэгжүүлэх, бэхжүүлэх;

- Төрийн байгууллагууд чиг үүргийн хүрээнд хэрэгжиж буй шинэ санаа, шинэлэг ажлыг үйл ажиллагаандаа хэрэгжүүлж нутагшуулах, шаардлагатай зардлыг жил бүрийн төсөвт тусгах зэрэг болно.

Эх сурвалжийн жагсаалт

- Монгол Улсын Инновацын тухай хууль

- Монгол Улсын Засгийн Газрын 2007 оны 306 дугаар тогтоол

- Монгол Улсын Засгийн Газрын 2018 оны 233 дугаар тогтоолоор

- Монгол Улсын Засгийн Газрын 2020 оны 33 дугаар тогтоолоор

- Д.Моломжамц “Инновацын эдийн засгийн үр ашгийн шинжилгээ” УБ., 2007 он.

- Л.Батгэрэл “Инновац руу шилжих үед” Эрдэнэт., 2011 он.

- В.И.Аверченков, Е.Е.Ваинмаер “Инновацыг удирдахуй” УБ., 2014 он.

- Балабанов, Н.Т. Инновационный менеджмент/ И.Т. Балабанов Сиб: Питер, 2000-208.с.

- Innovation and Entrepreneurship in Japan. Kathryn Iбата-Arens. First published 2005. p-251.

- Clayton M. Christensen, 1997, "The Innovator's Dilemma: When New Technologies Cause Great Firms to Fail"

- Joseph Schumpeter (1942) "Capitalism, Socialism and Democracy" Arnold Heertje, Jan Middendorp (Ed.), Edward Elgar Publishing, 2006, p. 41.

- Everett Rogers (1962), Diffusion of Innovations Theory: "Diffusion of Innovations"